

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI MUSTAQIL FIKRLASHGA
O‘RGATISHDA “ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI”
DARSLARINING IMKONIYATLARI**

Ergasheva Sayyora Xasanovna

Navoiy viloyati Xatirchi tumanidagi 4-umumiy o‘rta ta’lim maktabi
1-toifali boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Xolboyeva Aziza Rustamovna

Navoiy viloyati Xatirchi tumani 4-umumiy o‘rta ta’lim maktabi
boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatishning dolzarbligi va ahamiyati, mustaqil fikrlash o‘quvchining hayot faoliyatida muhim ahamiyat kasb etishi, shuningdek, “Ona tili va o‘qish savodxonligi” fani asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini mustaqil fikrlashga o‘rgatish imkoniyatlari haqida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: fikrlash, mustaqil fikrlash, tanqidiy fikrlash, boshlang‘ich sinf, “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darsi, darslik, konsepsiya, kompetensiya.

Abstract: in this article, the relevance and importance of teaching students to think independently, the importance of independent thinking in the student's life, as well as the teaching of primary school students to independent thinking based on the science of "Mother language and reading literacy" training opportunities are highlighted.

Key words: thinking, independent thinking, critical thinking, elementary school, "Mother language and reading literacy" lesson, textbook, concept, competence.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini, xususan, umumiy o'rta ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilayotganligi barchamizga ayon. Chunki davlatning kelajagi, ertangi taraqqiyoti bugun umumiy o'rta ta'lim maktablarida tahsil olayotgan yoshlar qo'lida. O'quvchi yoshlarni mustaqil va tanqidiy fikrlaydigan, jamiyatda sodir bo'layotgan vaziyatlarga o'z munosabatini bildira oladigan, olgan nazariy bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llay oladigan shaxs qilib tarbiyalash barchamizning oldimizda turgan muhim vazifalardan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi PF-5712 sonli farmoniga ko'ra qabul qilingan “O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da quyidagilar xalq ta'limi tizimining strategik maqsadlari etib belgilangan:

- umumta'lim tizimida iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi, ilg'or xalqaro tajriba va jamiyatning zamonaviy talablariga muvofiq sifatli ta'lim olish imoniyatlarini yaratish;

- kichik yoshdagi o'quvchilarda o'qishga sog'lom kuchli va ta'sirchan motivatsiyani shakllantirish hamda kasb tanlash, kasbiy o'sishini mustaqil rejalashtirish, zamonaviy kasblarni egallash qobiliyatini rivojlantirish va boshqalar.

Ushbu maqsadlarni amalga oshirish umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilariga zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida ta'lim va tarbiya berish, ularda ijodiy, tanqidiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishni talab etadi.

O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish muammosi har doim dolzarb bo'lib kelgan. Bu borada izlanish olib borgan adabiyotshunos olimalaridan biri Q. Husanbayeva “Mustaqil fikrlash – insonning o'z oldida turgan muammoni aniq belgilangan maqsad va vazifalarga muvofiq holda bilimi hamda hayotiy tajribalariga tayanib, o'z intellektual imkoniyati darajasida turli yo'l, usul, vositalar yordamida mustaqil ravishda hal qilishga qaratilgan aqliy faoliyatidir”, deb ta'kidlaydi.

Boshlang'ich ta'limda, asosan, o'quvchining ongiga savodxonlik asoslari va hisoblash tafakkuri elementlarini singdirishdan iborat jarayon yetakchilik qiladi.

Demak, bu davrdagi savodxonlik uzluksiz ta’lim tizimining keyingi bo‘g‘inlarini intellektual salohiyatli bo‘lishligiga mustahkam zamin yaratadi.

Bugungi kunda boshlang‘ich ta’limda o‘tiladigan darslar o‘quvchini mustaqil va tanqidiy fikrlashga yo‘naltirilgan. Shu kabi fanlardan biri “Ona tili va o‘qish savodxonligi” fani bo‘lib, ushbu fan o‘quvchilarda yod olish, ko‘chirib yozish, olingan bilimlarni takrorlashdan xoli bo‘lgan, butunligicha o‘quvchini mustaqil fikrlashga, mustaqil xulosa chiqarishga yo‘naltiruvchi mavzulardan iborat darsliklardan foydalanilgan holda o‘tilmoqda.

Quyida 2-sinf “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darsligida berilgan Anvar Obidjonning “Oqshom” she’rini o‘rganish jarayonini tahlil qilamiz.

Bir piyola choy kabi

Bulut oyni ho‘pladi.

Tovuq beka katakka

Jo‘jalarin to‘pladi.

Echki-uloq tush ko‘rib,

Poxol uzra yotishar.

Mushukchalar sut so‘rab,

Onasiga yopishar...

Ushbu she’rni o‘rgangach o‘quvchilar “She’r nima haqida?”, “Sizga she’rning qaysi qismi hammasidan ko‘ra ko‘proq yoqdi? Nima uchun?”, “Siz she’rga qanday sarlavha qo‘ygan bo‘lar edingiz?”, “Ayting-chi, bir piyola choyni ho‘plash bilan bulutning oyni ho‘plashi o‘rtasida qanday bog‘liqlik bor?” kabi savol va topshiriqlarga javob berishlari lozim bo‘ladi. Bu savol va topshiriqlar o‘quvchilarni she’rda berilgan ma’lumotlarni qaytarishga emas, balki mustaqil fikrlash va xulosa chiqarish asosida javob berishlariga zamin yaratadi. Shuningdek, ushbu she’rni o‘rganishda o‘qituvchi “Siz oqshom tushgach tabiatda bo‘lgan o‘zgarishlarni kuzatganmisiz?”, “Ona zaminga oqshom tushgach o‘simliklarda qanday holatlar kuzatiladi?”, “Siz oqshom nimalar bilan mashg‘ul bo‘lasiz?” kabi savollar bilan ham murojaat qilish orqali o‘quvchilarni yanada kuzatuvchanlikka, olgan nazariy bilimlarini amaliy faoliyatda qo‘llay olish kompetensiyasini hosil qilishga, mustaqil fikrlashga undash mumkin bo‘ladi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash lozimki, o‘quvchi-yoshlarni Vatan taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shuvchi, har tomonlama barkamol shaxs qilib voyaga yetkazish, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini mustaqil fikrlashga o‘rgatishda “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darslarining imkoniyatlari nihoyatda kengdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni. PF-5712 son. 29.04.2019 yil. <https://lex.uz>.
 2. Azimova I va boshqalar. Ona tili va o‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik. –T.: Respublika ta’lim markazi, 2021
 3. Husanboyeva Q. Adabiyot – ma’naviyat va mustaqil fikr shakllantirish omili. – T.:Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi, 2009.- 12 b
- Utanbayeva, D. A. (2020). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ona tili ta'limi jarayonida mustaqil fikrlashga o‘rgatish. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 236-239).